

## 1) Pravidla pro jazykovou a grafickou úpravu textů novočeských (z doby po roce 1800)

Pro ediční (jazykovou a pravopisnou) přípravu textů české literatury psané po roce 1800 existuje norma. Vytvářela se v textologických diskusích předních literárních vědců od přelomu 19. a 20. století; přesné zásady byly formulovány na půdě Akademie věd nejprve roku 1947 v podobě nepřilíš rozsáhlé (čtyři strany textu)<sup>1</sup>. V této době (1953) bylo při Ústavu pro českou literaturu AV založeno ediční středisko, které začalo vydávat reprezentativní edice klasické české literatury (Knihovnu klasiků, Národní knihovnu) a pro jejich ediční přípravu vypracovalo jednotné a velice podrobné zásady.<sup>2</sup> Propracovaná textologická a ediční teorie, jíž se práce střediska řídila, byla posléze zakotvena v příručce *Editor a text* (1971)<sup>3</sup>. Jednou z centrálních zásad této teorie je teze o totožnosti textu vědeckých a čtenářských vydání: oba funkčně definované typy edic se měly lišit kritickým aparátem (vysvětlivkami, edičními poznámkami apod.), nikoli textem a jeho ediční přípravou; takováto praxe není ve světě obvyklá. Příloha *Editora a textu* obsahovala vcelku detailní popis zásad, jak zacházet s jednotlivými jazykovými (hláskovými, tvaroslovnými, syntaktickými) a pravopisnými jevy, tzn. které z nich v textu ponechat a které normatizovat, tj. upravit tak, aby byly v souladu s kodifikovanými normami platnými v době přípravy edice. Poněvadž v období plánovaného hospodářství a centralizované a ideologizované státní kulturní politiky bylo vydávání knih pod dozorem státních orgánů, a jednotnost edičních zásad tedy mohla být zajištěna „shora“, získala ediční norma kodifikovaná příručkou *Editor a text* silnou závaznost: podle jejích ustanovení byly připravovány texty prakticky všech významnějších a větších vydání, a to po dobu několika desetiletí. Čtenáři si na způsob, jakým jim byly předkládány texty novočeských autorů, zvykli a začali ho očekávat; tato ediční norma tak získala nejpodstatnější vlastnost norem vůbec: recipienti jí začali poměřovat praxi.

Základním principem této normy je zvuková realizace textu. Všechny jazykové jevy výchozího textu se ve vydávaném textu ponechávají, ať už jde o archaismy, dialektismy, nebo jazykové zvláštnosti autora a ať už jsou frekventované, doložené několika doklady, nebo jen systémově opodstatnitelné. Výjimky, tedy typy jazykových jevů, jež mají být normatizovány, jsou v příloze k *Editorovi a textu* vyjmenovány taxativně. Naproti tomu všechny jevy pouze grafické (ty, které nejsou slyšet) se přizpůsobují dnešní kodifikované pravopisné normě (obsažené zejména v aktuálně platných *Pravidlech českého pravopisu*<sup>4</sup>). V pozadí tohoto rozdělení nebyla žádná teorie vztahu mezi jazykem a pravopisem; normu utvářeli především literární vědci, byť ve spolupráci s předním jazykovědcem Boh. Havránkem, významným členem Pražského lingvistického kroužku. Jazykovědci z PLK se textologií teoreticky nezabývali; vztahu pravopisu a jazyka, resp. psaného a mluveného jazyka, se věnoval zejména Jos. Vachek, avšak jeho teorie je s postulátem zvukové realizace textu spíše v rozporu.

Zmiňovaná ediční norma má několik problematických bodů. Zaprvé je neúplná v typologii jevů pravopisných a pomezních a místy nejednoznačně formulovaná; maximální možná úplnost i jednoznačnost formulací jsou přitom potřebné proto, že editory textů v praxi nebývají jazykovědci, nýbrž literární vědci – a ti se ne vždy v systému jazyka a v pravopisném systému přesně vyznají a občas si vytvářejí nevhodné analogie. Zadruhé tato norma není zcela systematická a z nejobecnějších pravidel dělá výjimky. Činí tak v souvislosti s některými tezemi teorie jazykové kultury, tak jak byla vypracována Pražským lingvistickým kroužkem: o některých hláskových a tvaroslovných jevech např. říká, že „do autorova jazyka vnikly pod přechodným tlakem dobové normy a kodifikace“ (*Editor a text*, 1971, s. 76), resp. že „doznívající dobová norma nutí autory psát způsobem, jehož by již neužívali“ (tamtéž, s. 146). Jazykové jevy ediční normou identifikované jako konzervativnější než jazyk kteréhokoli dobového autora jsou pak při ediční přípravě textu axiomaticky modernizovány.

<sup>1</sup> Kritické a ediční zásady pro vydávání novočeských autorů. *Věstník České akademie věd a umění*, 1947, roč. 56, s. 64–68.

<sup>2</sup> Více o historii utváření ediční normy a o činnosti edičního střediska ÚČL viz *Editor a text*, 1971, s. 105–118.

<sup>3</sup> Havel, R.; Štorek, B. a kol. *Editor a text*. Praha: Československý spisovatel, 1971.

<sup>4</sup> *Pravidla českého pravopisu*. Praha: Academia, 2005.

Druhá textologická příručka vzniklá na půdě Ústavu pro českou literaturu, *Textologie: teorie a ediční praxe*<sup>5</sup> z roku 1993, se zaměřila spíše na textologickou teorii a k edičním zásadám z *Editora a textu* přidala v krátké kapitole jen několik obecných poznámek. Jednak ještě silněji zdůraznila princip zvukové realizace (fonetické podoby) textu, jednak požadovala posuzovat v oblasti pravopisu záměrnost a funkčnost nenoremných jevů (*TTEP*, s. 153) a ty záměrné a funkční ponechávat beze změn. Obecná zásada, podle níž se jevy pouze grafické normatizují, tím byla narušena. Druhým momentem narušení normy byla relativizace jednotnosti zásad, a to ve dvou směrech. Jednak pokud jde o různé autory: při úpravě interpunkce je „důležitým kritériem (...) vlastní autorův vztah k interpunkci (laxní, osobitý, respektuje pravidla atd.)“ (tamtéž, s. 154); jednak pro různá údobí vzniku díla: v oblasti hláskosloví „(...) je třeba nahlížet texty a rozhodovat o jejich úpravě také podle doby jejich vzniku. To, co se ponechává ve starých textech jako doklad hledání, tápání, neumělosti jazyka, teprve se formujícího ve spisovný, se v pozdějším období upravuje“ (tamtéž, s. 154–155).

Nakladatelská svoboda po roce 1989 s sebou přinesla i zhroucení centralizovaného systému ediční práce a naprostou volnost ve způsobech, jak s texty zacházet.<sup>6</sup> Zvláště zpočátku se vyrojily edice bez jazykové redakce, a snad i bez korektur, a to i v případě klasických děl. V pozdějším období se místo či vedle toho rozvinula – u kanonických děl – praxe obchodování s edičně zpracovanými texty i jejich zcizování a vydávání pirátským způsobem. V polovině devadesátých let se podařilo ustavit významnou, rozsáhlou, odborně řízenou čtenářsky orientovanou edici české literatury, Českou knižnici; paralelní návrhy související řady vědeckých vydání a řady vydání školních se však nerealizovaly, a to z finančních důvodů. Vědecké edice prakticky přestaly vznikat. Kvalitní a pečlivá edice je pro soukromé nakladatele neúnosně nákladná a vedle vydavatelských subjektů zodpovědných fungují na knižním trhu i subjekty čistě komerční. Proti ediční normě tak stojí závažný nedostatek financí a diletantský chaos. Ale nejen ony:

Zhruba od poloviny devadesátých let začala být tato norma zpochybňována v reflexi praxe i v teorii; zatímco nezasahování do jazyka je přijímáno vcelku konsenzuálně, normatizace pravopisu se stává terčem kritiky. Významným mezníkem byla recenze J. Hrdličky na dvě edice děl Richarda Weinerja<sup>7</sup> a obecně pojatá reakce M. Červenky<sup>8</sup>. J. Hrdlička zásadně odmítl tezi o literární irelevantnosti pravopisu a paušální, tzn. systematické úpravy interpunkce prohlásil za nekorektní; část čistě grafických jevů je podle něj součástí autorova individuálního stylu a editor musí o jejich normatizaci, nebo ponechání rozhodovat jednotlivě; není-li si jist, musí ponechat autorovo pravopisné řešení. V téže době se vedly debaty o ediční normě i zde na půdě Filozofické fakulty UK v Praze (např. v Kruhu přátel českého jazyka či z iniciativy vědecké rady České knižnice); tezi, že nastal čas pro změnu normy, a to směrem k většímu respektování originálu a k pluralitě přístupů, v nich razil například J. Brabec. Výrazně zpochybňována byla formální povaha interpunkce: podle J. Brabce interpunkce „znamená, jak autor text cítí“. M. Červenka ve zmíněném diskusním příspěvku požadoval po odpůrcích teze o literární irelevantnosti pravopisu odpovědi na dvě otázky: zaprvé kde je podle nich pravopis umělecky úkonný (tedy i jak se taková místa a takové jevy poznají) a zadruhé zda má být takový nenoremný pravopis ponechán jen na těchto místech (pak je však s tímž jevem zacházeno na různých místech různě, což bude pro čtenáře nepochopitelné), nebo systémově všude (pak ale nebude kritériem zacházení s pravopisnými jevy umělecká úkonnost). Normatizace pravopisu je podle M. Červenky podkladem pro interpretace, nikoli interpretací, a odstraňuje z textu nepatřičný dojem starobylosti.

Nově vznikají i edice, v nichž se pravopis programově ponechává beze změn, např. Abramsové edice děl Ladislava Klímy. Sílí hlasy požadující či vychvalující nejednotnost zásad, tedy erozi normy<sup>9</sup>. Příznačné je, že čeští jazykovědci se ediční ani editologické problematice prakticky vůbec nevěnují, třebaže podstata pravopisu a interpunkce, jejich vztah k jazyku a jejich slohová úloha jsou tématy povýtce lingvistická.

<sup>5</sup> Vašák, P. a kol. *Textologie: teorie a ediční praxe*. Praha: Karolinum, 1993 (dále TTEP).

<sup>6</sup> O tom viz Špirit, M. *Textologie dnes? Česká literatura*, 2009, roč. 57, s. 221–231.

<sup>7</sup> Hrdlička, J. *Vydávání Richarda Weinerja. Souvislosti*, 1997, roč. 32, s. 220–232.

<sup>8</sup> Červenka, M. *Dvě otázky a dvě teze k textologické diskusi. Česká literatura*, 1998, roč. 46, s. 439–443.

<sup>9</sup> Např. M. Špirit, op. cit. v pozn. 6, s. 228.

V Ústavu pro českou literaturu AV ČR bylo obnoveno textologické oddělení a jeho mladý odborný tým letos představil jako svůj hlavní projekt kritickou hybridní edici (KHE), jejíž součástí je jednak rozsáhlé vědecké vydání v podobě elektronické aplikace na datovém nosiči a jednak knižní vydání čtenářské.<sup>10</sup> Zásady ediční přípravy textů KHE jsou víceméně konzervativní a ve valné většině případů se drží normy; avšak začíná být silně zpochybňován princip, podle něhož se vědecké a čtenářské vydání jazykově a pravopisně neliší. V KHE se ovšem rozdíl netýká zacházení s pravopisem, nýbrž spočívá v tom, že čtenářské vydání kolísající jazykové jevy sjednotí, zatímco vědecké je ponechá.

## 2) Pravidla pro jazykovou a grafickou úpravu textů starších

Pro ediční přípravu textů staročeských (vzniklých před rokem 1500) existuje v českém prostředí rovněž ustálená norma; nejnověji a nejpřesněji ji zformuloval J. Daňhelka.<sup>11</sup> Podle ní se takové texty vydávají buď pro účely jazykovědného bádání nebo odborné jazykové výuky – pak se transliterují –, anebo pro veřejnost v edicích transkribovaných. Pro transkripci každé litery existují přesná a detailní pravidla, jimiž se zachycuje dnešní grafickou soustavou dobový hláskový stav. Do vyšších jazykových rovin se nijak nezasahuje; jiné oblasti pravopisu než zachycování hlásek písmeny, tedy např. interpunkce, psaní velkých/malých počátečních písmen apod., podléhají normatizaci. Základní zásada je tedy stejná jako při přípravě novočeských textů, jen je aplikována důsledněji.

Zhroucení monopolního ideologického pohledu na české dějiny (včetně dějin literatury) po roce 1989 s sebou přineslo i oživení zájmu o literární památky barokního období a potřebu jejich vydávání. Diskuse o tom, jak raněnovověké texty (s dobou vzniku mezi lety 1500 a 1800) edičně upravovat, se mohla zčásti opřít o výsledky starších diskusí okolo vydávání díla J. A. Komenského<sup>12</sup>, jež se soustředily hlavně na problémy samohláskové kvantity a jejího značení a rovněž interpunkce. Prvním jejím hmatatelným výsledkem byly stručné, pětistránkové zásady formulované J. Vintrem<sup>13</sup>; i v nich se předpokládalo, že mohou fungovat pro edice čtenářské i vědecké. Slabiny Vintrových zásad jsou v jejich kusosti a v směřování perspektiv: u většiny vyjmenovávaných typů jazykových nebo pravopisných jevů najdeme pokyny, jak při ediční přípravě postupovat („ponecháváme“, „zachováváme“, „transkribujeme“, „odstraňujeme“ apod.), avšak u některých *místo toho* informaci o tom, jak bylo daného jevu v dané době obvykle užíváno („dvojtvar je častý“, „předpony jsou krátké“). Srovnáme-li Vintrovu zásadu s ediční normou pro texty novočeské a se směrnici pro úpravu textů staročeských, zjistíme, že u některých shodných jevů doporučují odlišný postup, např. v oblasti kladení interpunkčních čárek nebo psaní přísluvečných sprežek odmítají systematickou normatizaci.

Vintrovu zásadu získaly postupem času jistou normativní hodnotu – prakticky každá edice raněnovověkého literárního díla se na ně odvolává –, avšak vzhledem k jejich již zmiňované stručnosti si s nimi editoři nevystačí. Podle M. Valáška<sup>14</sup> není zapotřebí kategorických jednotlicích zásad, nýbrž spíš soupisu problematických jevů s návrhy řešení a soupisu relevantní odborné literatury. V praxi se spolutvůrci normy stávají editoři významných edic či edičních řad. Zřejmě největší autority v tomto směru dosáhl A. Stich. Stichovy (a R. Lungy) zásady, použité v edici Kořínkových *Starých pamětí kutnohorských*<sup>15</sup>, se nejvíce blíží způsobu, jakým se zachází s texty staršími i novějšími; z hlediska čtenáře literatury všech období jde tedy o systém nejhodnější, v zásadě odpovídající očekávání. Deziderátem odborníků je model poněkud podobný KHE, totiž paralelní čtenářská, transkribovaná edice knižní a vědecké, transliterované vydání elektronické.<sup>16</sup> Dlužno dodat, že i v této oblasti vznikají edice diletantské, dokonce i takové, které hrubým způsobem zasahují do jazyka vydávaných památek.

<sup>10</sup> Flaišman, J.; Kosák, M. Kritická hybridní edice. *Česká literatura*, 2009, roč. 57, s.266–275.

<sup>11</sup> Daňhelka, J. Směrnice pro vydávání starších českých textů. *Husitský Tábor*, 1985, roč. 8, s. 285–301.

<sup>12</sup> Srov. sborník *Studia Comeniana et historica*, 1977, č. 17.

<sup>13</sup> Vintř, J. Zásady transkripce českých textů z barokní doby. *Listy filologické*, 1998, roč. 121, s. 341–346.

<sup>14</sup> Valášek, M. Jindy a nyní (K historii vydávání raně novověkých česky psaných textů). *Listy filologické*, 2000, roč. 123, s. 149–156.

<sup>15</sup> Kořínek, J. *Staré paměti kutnohorské*. Ed. A. Stich; R. Lunga. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000.

<sup>16</sup> Viz Linka, J. Co z raněnovověkých textů vydávat? A jak? *Česká literatura*, 2005, roč. 53, s. 233–239.

### 3) Pravidla pro úpravu literárních dokumentů

Spíše stranou zájmu textologie a ediční teorie zůstává v českém prostředí téma způsobu vydávání literárních dokumentů (deníků, korespondence, úředních dokladů spisovatelů, náčrtků apod.), které „má zvláštní problematiku jak pro kvalitu a obsah věci samé, tak vzhledem k edičnímu určení“<sup>17</sup>. V 60. letech se objevil pokus o formulaci pravidel ediční přípravy takových textů<sup>18</sup>, založený na praxi vydávání dokumentů ve *Sborníku Národního muzea*. S pravopisem i s jazykovými rovinami zacházejí tato stručná pravidla zcela identicky s ediční normou zaznamenanou v příručce *Editor a text*; specifická dokumentárního charakteru textů se v nich odrazila v důrazu na ponechávání věcných chyb a pravopisu vlastních jmen a v zařazení pasáží o technice doplňování vynechaných slov a datací, o rozepisování zkratk a o zaznamenávání autorských škrťů. V pozdějších dobách nebyla ediční přípravě literárních dokumentů věnována soustavnější pozornost a nebyla pro ni formulována zvláštní pravidla. Rozhodující slovo tak dnes mají významné edice, např. korespondence B. Němcové<sup>19</sup>, O. Březiny<sup>20</sup> aj. Z problematičtějších oblastí, které jsme museli řešit při ediční přípravě *Korespondence B. Němcové* a které vyplývají ze specifického charakteru epistolárních textů, můžeme jmenovat následující:

1. Samohláskovou kvantitu: neustálenost dobových norem, nedostatečné písařské umění i mnohá poškození výchozích autografů vedou k nebyvale vysokému množství neobvyklých samohláskových kvantit; u rozsáhlých korespondencí přitom nelze vystačit se znalostí dobového spisovného jazyka ani jednoho jasně vymezeného nářečí a je třeba rozhodovat se mezi ponecháním jen známých a doložených odchýlných kvantit a ponecháním všech odchylek systémově odůvodnitelných (rozpětí mezi těmito dvěma póly je obrovské).
2. Pravopisně nesystémové psaní nespisovných tvarů a hláskových podob: vzhledem k tomu, že *Pravidla českého pravopisu* jsou kodifikační příručkou nejen pro pravopis, nýbrž i pro spisovné tvarosloví a hláskosloví, až na pár výjimek se explicitně nezabývají psaním (ani rozšířenými) nespisovných tvarů a podob; editor korespondence se tak musí často uchýlovat k přizpůsobování pravopisu jen implicitně kodifikovaným zásadám; hodně přitom záleží na jeho schopnosti chápat pravopisné jevy v jejich systémových vztazích.
3. Grafické vyjadřování zdvořilosti: dopisy obsahují nespočet pasáží, v nichž jsou pomocí velkých písmen nejrozmanitějšími způsoby vyjadřovány zdvořilostní vztahy mezi komunikanty, přičemž některé z těchto způsobů mohou na dnešního čtenáře působit velmi podivně, ba komicky; je proto třeba jednoznačně a obecně stanovit hranici přijatelnosti zdvořilostních majuskulí.
4. Psaní antroponym: na rozdíl ode dneška byla dřív rozhodující podobou antroponym podoba vyslovovaná, nikoli psaná, a tak je v dopisech naprosto běžné, že jedno příjmení je uváděno v různých podobách, a to i u osobností všeobecně známých, u nichž dnes existuje jediný způsob psaní; pokud by se editor řídil praxí *Sborníku Národního muzea*, výrazně by čtenáři ztížil identifikaci osob, o nichž se v dopisech píše, resp. nutil by ho k neustálému nahlížení do vysvětlivkového aparátu.

### 4) Pravidla pro úpravu historických dokumentů

Zatímco literární dokumenty obvykle vydávají literární historikové a textologové, obeznámení s ediční normou pro literární díla, mimoliterární dokumenty podobné povahy (korespondence a zápisníky historicky významných osob, např. státníků, významné úřední písemnosti apod.) jsou vydávány

<sup>17</sup> Otruba, M. Výsledky a výhledy české textologie. *Literární archiv*, 1972, roč. 7, s. 253–266.

<sup>18</sup> Svejková, O. Jak vydáváme literární dokumenty. *Sborník Národního muzea v Praze*, řada C – literární historie, 1962, sv. 7, č. 3, s. 93–97.

<sup>19</sup> Němcová, B. *Korespondence I–IV*. Ed. R. Adam; J. Janáčková; M. Pokorná; L. Saicová Římalová; S. Wimmer. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003; 2004; 2006; 2007.

<sup>20</sup> Březina, O. *Korespondence I–II*. Ed. P. Holman. Brno: Host, 2004.

historiky. Historikové mají své podrobně formulované ediční zásady<sup>21</sup>, v nichž však úprava jazyka a grafiky nemá centrální úlohu; lze říci, že v zásadě i zde platí pravidlo o normalizaci pravopisu a ponechávání veškerých jazykových jevů. V pravopisných otázkách se tato pravidla odvolávají na pravopisnou kodifikaci; sama však o některých jevech pojednávají způsobem lingvisticky nepřijatelným a pro editory matoucím, který prozrazuje, že jejich tvůrci nebyli jazykovědci. Jazyková vzdělanost editorů-historiků je ještě podstatně menší než u literárních vědců, a tak si často s úpravou jazyka a grafiky v praxi nevědí rady; Šťovíčkovi *Zásady... i Pravidla českého pravopisu* jim přitom práci usnadňují méně, než by bylo možné a vhodné. V minulosti už byl vznesen požadavek, aby byly zásady pro ediční přípravu korespondence spisovatelů a jiných osob sjednoceny<sup>22</sup>, což by bylo přinejmenším pro edice čtenářské zcela logické.

Hlavní autor edičních zásad pro přípravu historických dokumentů se ve své starší studii<sup>23</sup> zabýval srovnáváním historických a textologických edičních zásad i se zřetelem k *Pravidlům českého pravopisu*. Proti jejich sblížení argumentoval zejména odlišnou funkcí edic. Při úpravě pravopisu radil postupovat různě u dokumentů z různých období a ponechat tak vydávaným dokumentům jejich „dobový ráz“ i v pravopise, čili šetřit úpravami v edicích textů starších, avšak striktně normalizovat texty nejnovější. Textologické ediční zásady přitom uvažují vlastně opačně: pravopis na sebe pozornost čtenáře strhávat nesmí, pokud to nezamýšlel už autor textu, tzn. „budeme nepříznakové psaní minulosti přepisovat nepříznakovým psaním dneška“<sup>24</sup>, a tak se důrazněji upravuje pravopis textů starších.

## 5) Pravidla pro úpravu textů v edicích pro děti

O ediční přípravě literárních textů v edicích určených dětem (v tzv. „mimočítankové četbě“) se vedla rozsáhlá diskuse v polovině 50. let 20. století v časopise *Literatura ve škole*.<sup>25</sup> Formulace edičních pravidel, na niž se podíleli i lingvisté, byla vedena přesvědčením o dvojí zásadní funkci mimočítankové četby: estetické a jazykověvýchovné. Druhá z jmenovaných funkcí si přitom vynutila odchylky od obecných textologických zásad. Veškeré jazykové jevy měly být posuzovány na pozadí platné normy spisovného jazyka; jevy protinoremní, které by mohly mařit úsilí školy naučit děti komunikovat ve spisovné češtině, měly být striktně upravovány, kdežto jevy mimonoremní, zastaralé či okrajové, s nimiž se děti mimo literaturu nesetkávají, měly být ponechávány. Výjimkou byly texty staročeské a raněnovověké (ty měly být transkribovány podle obvyklých pravidel s odstraněním kolísání), folklórní (u nich byla nespisovnost pokládána za vlastnost podstatnou) a veršované (i v nich se měl normalizovat pouze pravopis). Nedílnou součástí tehdy formulovaných zásad byla i technická stránka edice a její struktura (vysvětlivky, ediční poznámka, typografická úprava apod.).

Dnešní situace ve vydávání edic klasické literatury pro děti je analogická situaci ve vydávání klasické literatury vůbec, ne-li horší. Ediční problematika mimočítankové četby je zcela bez teorie a téměř i bez kritiky a praxe je veskrze rozkolísaná. Vítězí přístup komerční, charakterizovaný strachem z nesrozumitelnosti a sázením na primitivnost, doslovnost a maximální jazykovou „vstřícnost“ dětskému čtenáři. Takové edice se vyznačují masívní úpravou jazyka včetně slovní zásoby, rozsáhlým „polopatickým“ doplňováním implicitního a nedourčeného a někdy i změnami smyslu.<sup>26</sup> Edice knih pro děti, v nichž se to hemží pravopisnými, interpunkčními i věcnými chybami, nejsou žádnou výjimkou.

<sup>21</sup> Šťovíček, I. a kol. *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*. Praha: Archivní správa MV ČR, 2002.

<sup>22</sup> Hanzal, J. O vydávání novodobých historických pramenů. *Česká literatura*, 1980, roč. 28, s. 83–84.

<sup>23</sup> Šťovíček, I. Reprodukce dokumentů a jejich textů v edicích novodobých historických pramenů. In *Ediční teorie a metodika*. Praha: Masarykův ústav a archiv AV ČR; Historický ústav AV ČR, 2008, s. 89–124 [1983].

<sup>24</sup> Červenka, M., op. cit. v pozn. 8, s. 440.

<sup>25</sup> Zejm. Komárek, M. a kol. K edičním otázkám souvislé školní a mimoškolní četby. *Literatura ve škole*, 1955, roč. 3, s. 384–391; *Zásady pro vydávání mimočítankové četby*. *Literatura ve škole*, 1957, roč. 5, s. 201–207.

<sup>26</sup> Macurová, A. Čteme ještě Němcovou? In Horký, M.; Horký, R. (ed.). *Božena Němcová – život, dílo, doba*. Česká Skalice: Muzeum Boženy Němcové, 2006, s. 139–147.

## 6) Závěr

Jsem přesvědčen, že existenci normy v oblasti ediční přípravy textů oceňují čtenáři i většina editorů a že ji chápou jako oporu a jako bezpříznakové pozadí případných odlišných řešení. Domnívám se proto, že spíše než rozvolňování potřebuje ediční norma v současné době naopak zpevnění – ostatně tak jako řada norem jiných. K tomu by mohla napomoci praktická příručka, která by nahradila přílohu *Editora a textu* a shromáždila dosavadní směrnice na jedno místo: měla by přitom zohledňovat aktuálně platná *Pravidla českého pravopisu*, měla by v ideálním případě pokrýt všechna období vzniku děl i všechny vydávané žánry, měla by si vedle čtenářských edic všimnout i edic pro děti a měla by být formulována jednoznačněji a přesněji. V oblasti jazykovědné teorie by bylo pro ediční praxi užitečné pokud možno exaktně stanovit hranici mezi jevy jazykovými, potenciálně významotvornými, a vnější, pravopisnou konvencí (k tomu, že je písemná komunikace psychicky sekundární, nastavená nad jazykovou komunikací mluvenou, a tedy i že je pravopis vůči jazyku vnější, poukazují výsledky moderních psycholingvistických bádání<sup>27</sup>), a zejména pak rozpracovat pro češtinu teorii interpunkce, zvláště pak v intencích M. Sedláčka<sup>28</sup> přesněji rozhraničit interpunkční členění neutrální, formální, normované, které plní základní, syntaktické úlohy interpunkce, od členění individuálního, subjektivního, jež je převážně povahy expresivní.

---

<sup>27</sup> Srov. Adam, R. Za empiricky adekvátní teorii písemné komunikace. *Slovo a slovesnost*, 2009, roč. 70, s. 221–230.

<sup>28</sup> Sedláček, M. K základním otázkám interpunkce v češtině. *Naše řeč*, 1986, roč. 69, s. 121–132.